

TERVOLA

Myönteisiä mahdollisuuksia

Tervolan kunnan toimintaopas koulujen ja oppilaitosten äkilli- siin kriiseihin ja uhka- ja vaarati- lanteisiin

1. Kriisitilanteiden ehkäisy ja niihin varautuminen

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja koulun henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa, ja se on osa kouluyhteisön toimintakulttuuria. Kaikilla on myös velvollisuus edistää yhteisön jäsenten turvallisuutta. Kriisitilanteita pyritään ehkäisemään koulussa toimivalla valvonnalla, aktiivisella oppilashuollolla sekä puuttamalla näkyviin ja huolta herättäviin merkkeihin oppilaiden käytöksessä.

Koulun oppilaat (tarkoittaa jatkossa myös opiskelijoita) ja henkilökuntaan kuuluvat aikuiset voivat joutua äkilliseen onnettomuuteen tai uhkaavaan tilanteeseen joko koulussa tai sen ulkopuolella. Kuolema, sairaus tai onnettomuus voi kohdata oppilaitten perheenjäseniä tai muita läheisiä ihmisiä.

Tämä toimintaopas koulujen ja oppilaitosten äkillisiin kriiseihin ja uhka- ja vaaratilanteisiin sisältää erilaisia toimintamalleja monenlaisia tilanteita varten. Henkilökuntaa perehdytetään koulun kriisityöhön, jonka tarkoituksena on tukea kriisissä olevan henkilön omaa selviytymistä ja nopeuttaa sitä. Toiminta tapahtuu vanhempien kanssa yhteistyössä. Suunnitelma on nähtävillä koulun kotisivuilla. Koulun toimintaa ohjaavat järjestyssäännöt. Tärkeänä osana kriisivalmiuden ylläpidossa on Pelastussuunnitelma. Turvallisuuden edistämiseksi ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä noudatetaan turvallisuutta ohjaavaa lainsäädäntöä, eri oppiaineiden opetuksen laadittuja turvallisuusohjeita sekä muita paikallisia turvallisuutta koskevia linjauksia.

Työturvallisuus tulee huomioida varsinkin seuraavissa oppiaineissa: käsityö, liikunta, kotitalous, fysiikka ja kemia. Edellä mainittujen aineiden opettajien tulee tuntea oman oppiaineensa työturvallisuusmääräykset ja noudattaa niitä.

Liitteessä 2. ovat tärkeimmät puhelinnumerot.

2. Yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa

2.1 Kunnan kriisiryhmä

Kunnan kriisiryhmä koordinoi Tervolassa tehtävää kriisityötä. Siihen kuuluu jäsenenä terveyskeskuksen, mielenterveystoimiston, seurakunnan, ja sosiaalitoimen työntekijöitä. Kunnan kriisiryhmä huolehtii niiden ihmisten kriisiauttamisesta, jotka ovat olleet mukana traumaattisessa tapahtumassa.

2.2 Koulun kriisiryhmä

Koulun kriisiryhmänä toimii koulukohtainen oppilashuoltoryhmä, jota johtaa koulunjohtaja/rehtori. Siihen kuuluvat jäseninä kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja luokanopettaja/luokanvalvoja.

2.3 Kriisiryhmän tehtävät

- kirjaa ryhmän sisäisen työnjaon ja vastuuketjun
- selvittää kriisitilanteissa tärkeät yhteistyötahot
- perehdyttää koulun henkilöstön järjestämällä koulutusta
- tiedottaa suunnitelmasta oppilaille, vanhemmille sekä yhteistyökumppaneille
- organisoii toiminnan kriisitilanteissa
- huolehtii välittömistä henkisen tuen tarpeista sekä mahdollisista jatkotoimista
- arvioi kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tekee kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset
- pitää kriisisuunnitelman ajan tasalla (päivittää yhteystiedoissa tai koulun olosuhteissa tapahtuneet muutokset)
- ylläpitää kriisivalmiutta perehdyttämällä uudet työntekijät kriisisuunnitelmaan sekä järjestämällä koko henkilöstölle vuosittain siihen liittyvää tiedotusta ja koulutusta

3. Tiedottamisen ja viestinnän periaatteet

3.1 Koulunjohtajalle/rehtorille tiedottaminen

Henkilö, joka on saanut tiedon tapahtuneesta, tiedottaa siitä koulunjohtajalle/rehtorille, jonka jälkeen koulunjohtaja/rehtori selvittää:

- ketä asia koskee?
- mitä on tapahtunut ja missä?
- miten kaikki tapahtui ja mitä tapahtumasta tiedetään?

3.2 Henkilökunnan toiminta

Henkilökunta käsittelee asiaa saamiensa ohjeiden mukaisesti.

3.3 Tiedottaminen koulun ulkopuolelle

Kaikki tiedottaminen koulun ulkopuolelle tapahtuu ensisijaisesti koulunjohtajan/rehtorin kautta (Liite 1.)

4. Toimintatavat erilaisissa äkillisissä kriisitilanteissa

Kouluun työyhteisönä kohdistuva kriisi voi koskea yksittäistä oppilasta tai henkilökunnan jäsentä, luokkayhteisöä tai koko työyhteisöä. Tällaisia ovat esim. oppilasta tai henkilöstöä koskeva kuolemantapaus sekä kansalliset tai kansainväliset kriisit.

4.1 Surun käsittely

Koulussamme huomioidaan surun käsittelyssä koulun henkilöstön ja oppilaiden (sekä heidän perheeseen kuuluvan lähiomaisen) kuolemantapaus seuraavalla tavalla:

- koulussa voidaan järjestää muistohetki, joka sisältää muistosanoja ja musiikkia, valkoliinainen pöytä ja kynttilä.
- lasketaan yhteisesti lippu puolitankoon, kun koulun oma oppilas tai henkilökuntaan kuuluva on kuollut.
- tapauksesta keskustellaan yhteisesti luokissa, jos oppilaat niin tahtovat. Jos koulun oma oppilas on kuollut, hänen pulpetilleen voidaan asettaa kukkia, kynttilä tai liina.
- kotiin otetaan yhteyttä ja koulusta käy henkilökuntaa edesmenneen oppilaan vanhempien luona vierailulla, jos vanhemmat niin toivovat.

4.2 Oppilaan kuolema

Jos kuolema on tapahtunut koulussa tai koulumatkalla, koulunjohtaja/rehtori on yhteydessä poliisiin, ja sitä kautta suruviestin vieminen kotiin järjestetään. Tämän jälkeen koulunjohtaja/rehtori on yhteydessä kuolleen oppilaan kotiin. **Vanhempien kanssa sovitaan koulun toimenpiteistä** ja oppilaiden ja opettajien osallistumisesta hautajaisiin vanhempien toivomusta kunnioittaen.

Oppilaan kuolemaa ja sen aiheuttamaa surua käsitellään kuolleen oppilaan luokan kanssa opettajien tai kriisiryhmän jäsenen johdolla. Kuolemasta on lupa kertoa oppilaille, kuolintavasta ei. Oppilaita autetaan purkamaan ajatuksia ja tunteitaan ja heille kerrotaan mahdollisista surureaktioista. Muiden luokkien opettajat kertovat asiasta omille oppilailleen. Myös opettajat tarvitsevat tukea. Työntekijöille ja oppilaille voidaan tarvittaessa järjestää psykologinen jälkipuinti, jonka toteuttaa ulkopuolinen asiantuntija, kunnan kriisiryhmän jäsen.

Koteihin tiedotetaan asiasta Wilman kautta. Tarvittaessa järjestetään vanhempainilta muutama päivä tapahtuneen jälkeen, koska vanhemmat voivat tarvita tukea lastensa auttamiseen. Koulussa järjestetään **muistotilaisuus**, jonne voidaan kutsua kuolleen oppilaan ja hänen luokkansa vanhemmat. Lisäksi järjestetään erilaisia surun käsittelyä helpottavia toimia, kuten nostetaan lippu puolisalkoon, muistetaan kuollutta oppilasta kirjein, runoin tai piirustuksin, asetetaan hänen pulpetilleen palava kynttilä, kukkia tai valokuva. Mikäli kuolema tapahtuu loman aikana, koulussa järjestetään jälkikäteen muistotilaisuus. Opettajien on syytä seurata oppilaiden toipumista ja mahdollista tuen tarvetta.

4.3 Koulun henkilökuntaan kuuluvan kuolema

Koulunjohtaja/rehtori on yhteydessä kuolleen omaisiin. Koulunjohtaja/rehtori tai kriisityöryhmän jäsen kertoo kuolleen opettajan luokalle tapahtuneesta. Muille luokille asian kertoo oma opettaja tai kriisiryhmän jäsen. Koulussa pidetään muistotilaisuus. Kodeille tiedotetaan asiasta Wilmassa kirjallisesti tai vanhempainillassa. Koulunjohtaja sopii omaisten kanssa koulun työntekijöiden ja oppilaiden mahdollisesta osallistumisesta hautajaisiin. Kuolleen työntekijän työkavereille voidaan järjestää psykologinen jälkipuinti, jonka toteuttaa asiantuntija kunnan kriisiryhmästä.

4.4 Itsemurha

Itsemurhan käsittely koulu yhteisössä on erityisen tärkeää, koska itsemurha saattaa toimia ongelmanratkaisumallina muille. Koulunjohtaja/rehtori sopii menehtyneen oppilaan vanhempien kanssa

koulun toimenpiteistä ja hautajaisiin osallistumisesta, vanhempien toivomuksia kunnioittaen. **Tieto itsemurhasta annetaan ensin koulun työntekijöille, jotka sopivat yhdessä kriisiryhmän kanssa, mitä ja miten oppilaille kerrotaan asiasta.** Asiallisella informaatiolla ja psyykkisellä tuella ehkäistään uusia itsemurhatapauksia. Koulunjohtaja/rehtori ja kriisiryhmän jäsenet käsittelevät asiaa menehtyneen oppilaan luokan sekä muiden luokkien kanssa.

Jos itsemurha tapahtuu koulupäivän aikana, huolehditaan siitä, etteivät oppilaat pääse tapahtumapaikalle tai poistuvat sieltä heti. Kutsutaan ambulanssi, poliisi ja koulun kriisiryhmä. Suruviestin kotiin vievät viranomaiset. Tämän jälkeen koulunjohtaja/rehtori on yhteydessä kotiin.

Menehtyneen oppilaan luokalle on syytä järjestää psykologinen jälkipuintitilaisuus. Myös opettajille on hyvä järjestää oma jälkipuintitilaisuus. Muistotilaisuus, omaisten muistaminen ja hautajaisiin osallistuminen toteutetaan kuten yleensä kuolemantapausten yhteydessä. Mikäli itsemurha on tapahtunut loman aikana, järjestetään jälkeinpäin muistotilaisuus.

Itsemurhaa on syytä aina käsitellä oppilaiden kanssa. Tärkeää on korostaa sitä, ettei kenenkään tarvitse jäädä ongelmiansa kanssa yksin vaan apua on saatavilla. On tärkeää estää itsemurhan ja kuoleman ihannointi sankarillisena ratkaisukeinona. Oppilaan itsemurhan jälkeen on tärkeää seurata tilannetta.

4.5 Vakava väkivalta tai sen uhka

Koulussa tapahtuneeseen väkivaltatilanteeseen ensimmäisenä paikalle tullut koulun aikuinen tilaa tarvittaessa ambulanssin. Väkivaltatilanteesta ilmoitetaan mahdollisuuden mukaan heti koulunjohtajalle/rehtorille, joka tarvittaessa soittaa poliisille. Vanhemmille ilmoitetaan tapahtuneesta. Jos kyseessä on oppilaiden keskinäinen väkivalta, asian käsittelyä jatketaan koulussa asianosaisten kesken. Väkivaltatilanteen luonteesta ja vakavuudesta riippuu, käsitelläänkö sitä koulussa muiden oppilaiden kanssa.

Mikäli väkivallantekijä on opettaja tai koulun muu työntekijä, koulunjohtaja/rehtori puuttuu asiaan välittömästi.

4.6 Onnettomuus tai tapaturma

Ensimmäisenä onnettomuuspaikalle saapunut aikuinen arvioi, mitä on tapahtunut ja minkälaista apua tarvitaan. Sen jälkeen ryhdytään nopeasti tarvittaviin toimiin, esimerkiksi kutsutaan paikalle ambulanssi. Tarvittaessa soitetaan yleiseen hätänumeroon ja tehdään hätäilmoitus. Hätäilmoitusta tehdessä kerrotaan, mitä on tapahtunut, missä paikassa ja osoitteessa ja vastataan esitettyihin kysymyksiin. Puhelua ei saa katkaista ennen kuin siihen annetaan lupa.

4.7 Tulipalo, säteilyvaara

Onnettomuuksien sattuessa tilanteen vakavuus arvioidaan ja toimitaan sen mukaisesti. Toimitaan pelastussuunnitelman mukaan.

4.8 Toiminta pommiuhkatilanteessa

Pommiuhkatilanteesta koulunjohtaja/rehtori ilmoittaa välittömästi poliisille. Oppilaat ja työntekijät ohjataan ulos koulurakennuksesta, koulu suljetaan. Toimitaan poliisin antamien ohjeiden mu-

kaan. Pommiuhkatilanteisiin on aina suhtauduttava vakavasti. Jos uhkaus saadaan puhelimitse, yritetään pitkittää puhelua ja saada mahdollisimman tarkat tiedot uhkauksen syistä ja kohteesta. Tilanteesta ja poliisin ohjeista riippuen suoritetaan koulussa mahdollinen hiljainen etsintä. Pommiaksi epäiltyyn esineeseen, pakettiin tai laukkuun ei saa koskea.

4.9 Kansallinen tai kansainvälinen kriisi

Koko Suomen kansaa tai maailmanlaajuisesti koskettavan kriisin käsittelyssä seurataan opetuksen järjestäjän tai opetushallituksen antamia ohjeita kriisin käsittelyssä. Kriisin ja surun käsittelyssä pyritään lyhyeen ja napakkaan, mutta silti lohduttavaan käsittelyyn. On tärkeää, että koulun arki palaa entiselleen mahdollisimman nopeasti. Kouluterveydenhoitaja ohjaa tarvittaessa saamaan apua ne henkilöt, jotka eivät pääse kriisin tai surun yli yhteisen käsittelyn keinoin.

5. Psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen

Psykososiaalisen tuen käynnistäminen äkillisissä kriiseissä jo tapahtuneen ensivaiheissa on tärkeää. Tarkoituksenmukainen toiminta auttaa ymmärtämään itsessä ja muissa tapahtuvia reaktioita ja tukee toipumista vakavien käännekohtien jälkeen.

6. Suunnitelmaan perehdyttäminen, päivittäminen ja seurantaan liittyvä kirjaaminen ja arviointi

Onnettomuuksiin tai turvallisuusuhkiin varautumista tuetaan valmentamalla oppilaat ja henkilökunta toimimaan oikein uhka- ja vaaratilanteissa. Vastuuhenkilönä on koulunjohtaja/rehtori.

Tätä suunnitelmaa päivitetään koulunjohtajien/rehtorin yhteistyönä tarvittaessa. Päivityksen yhteydessä arvioidaan toimintaohjeen ajanmukaisuutta ja tehdään siihen tarvittavat muutokset. Myös jokaisen kriisitilanteen jälkeen huolehditaan tilanteen hoidon arvioinnista yhdessä henkilöstön kanssa asianosaisia konsultoiden ja esitetään tarvittavat tarkennukset suunnitelmaan.

Liite 1. Kriisitiedottamisen mallit

Sisäinen tiedottaminen

Oppilaille tiedottaminen

- tiedottaminen luokissa, jolloin heti mahdollisuus kysyä opettajalta lisätietoja
- sama viesti kaikkiin luokkiin yhtä aikaa
- koulunjohtaja/rehtori laatii tiedotteen (tai käyttää valmista pohjaa)

Esimerkki tiedotteesta oppilaille, jonka opettaja lukee

Tämä tiedote on koulunjohtajalta/rehtorilta kaikille.

Olemme juuri saaneet tiedon ikävästä tapahtumasta (oppilaan nimi) on (milloin) kuollut äkillisesti. (Kuolinsyy, jos sen kertomiseen on huoltajien lupa) Koko koulun henkilökunta haluaa ottaa osaa perheen ja ystävien suruun.

Muistotilaisuus pidetään (missä ja milloin?). Oppilaille on järjestetty keskustelutilaisuus yksin tai pienissä ryhmissä (kenen, keiden?) kanssa. Koulunkäyntiä pyritään jatkamaan normaaliin tapaan mahdollisimman pian.

Henkilökunnalle tiedottaminen

- Wilma
- kokoukset/palaverit
- tilannepäivitys
- mitä tehdään nyt ja jatkossa, faktojen kertaaminen
- puhelin tiedottamisvälineenä iltaisin ja loma-aikoina
- huomioi myös muu henkilökunnan tiedottaminen

Ulkoinen tiedottaminen

Vanhemmille tiedottaminen

- Wilmassa
- vanhempainillat
- Wilmassa/koulun omilla nettisivuilla tieto, missä numerossa vastataan lisäkysymyksiin

Esimerkki kirjeestä kotiin

*Hyvät vanhemmat,
tähän kohtaan kerrotaan lyhyesti, mutta tarkasti*

- *mitä on tapahtunut*

- *milloin*
- *missä*
- *mitä toimenpiteitä on tehty*
- *mikä on tilanne nyt*
- *mitä seuraavien päivien aikana tehdään*

Suosittellemme, että lähetätte lapsenne kouluun kuten tavallisestikin. On hyvä muistaa, että tuttu koulu on turvallinen lapsella missä tahansa hätätilanteessakin. Lapsenne hyvinvointi ja turvallisuus on meille tärkeä asia. Mikäli teillä on tapahtuneeseen liittyvää kysyttävää tai huolia asian suhteen, ottakaa yhteyttä kriisiryhmämme jäseneen _____ puh.

Ystävällisin terveisin

Nimi

Titteli

Medialle tiedottaminen

- vain koulunjohtaja/rehtori tiedottaa mediaa
- muille ohjeistukseksi puheluiden ja toimittajien ohjaaminen koulunjohtajan luo
- ei "off the record" lausuntoja, koska toimittajat voivat käyttää niitä sopimuksesta huolimatta
- käytä yleisiä fraaseja jotka ovat turvallisia ja neutraaleja esim. "teemme kaikkemme...", "valitamme syvästi tapahtunutta..."
- pidä kirjaa mitä faktoja olet medialle antanut
- tiedota vain faktoista
- suojele oppilaita toimittajilta (alaikäisten lasten ohjeistaminen, että toimittajille ei välttämättä tarvitse vastata eikä antaa kuvata)

Esimerkki tiedotteesta

XX koulussa on tänään tapahtunut (mitä? lyhyt selostus).

Tapahtuma sattui klo?.

Paikalla oli/ei ollut oppilaita, opettajia, muita?

Seuraavia toimia on käynnistetty...

Koulussamme on toimintaopas koulujen ja oppilaitosten äkillisiin kriiseihin ja uhka- ja vaaratilanteisiin, jonka mukaan on toimittu.

Yhteyshenkilö koulussa on XX.

Liite 2. Tärkeät puhelinnumerot:

-yleinen hätänumero	112
-poliisi	112
-myrkytystietokeskus	09 471 977, 09 4711 (vaihde)
-terveyskeskus (Tervola)	040 151 9700, 040 151 9701
-Länsi-Pohjan keskussairaala	040 149 1340 (päivystys)
-hammashoitola	0400 392 430
-johtava lääkäri Heli Hyrkäs	040 151 9704
-kouluterveydenhoitaja Arja Mommo	040 525 4786
-kouluterveydenhoitaja Anna Niemelä	040 188 1552
-koulukuraattori Satu Karvonen	040 151 9735
-sosiaalityöntekijä Esa Jääskö	040 537 6525
-koulupsykologi Virpi Lyyra	040 525 4786 (ajanvaraus)
-työterveyshoitaja Eeva-Liisa Rajala	040 525 4787
-mielenterveystoimisto Satu Björkbacka	040 482 2249
-mielenterveystoimisto Aino-Marja Mikkola	040 744 8954
-kirkkoherra Heikki Holma	050 437 0001
-kiinteistöhoitaja	0400 290 156 (päivystys)
-taksi (Tervola)	016 435 555